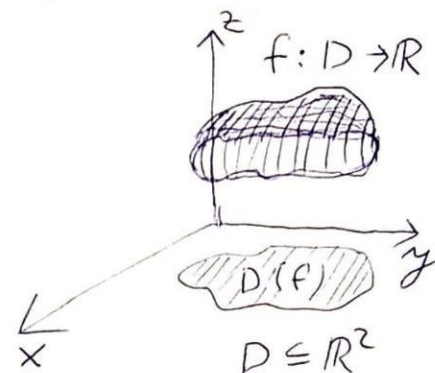

1. CVIKO

Funkce více proměnných

- nejčastěji fce dvou proměnných
- značíme: $f(x,y)$; $z(x,y)$; $u(x,y,z)$
nebo $f(x_1, x_2, \dots, x_n)$

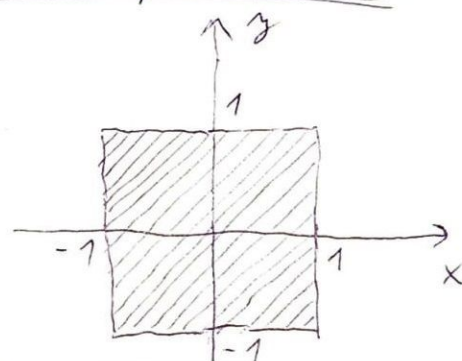

(Pr) Určete a v $\mathbb{R}^2$ zobrazte definiční obory funkcí:

① $f(x,y) = \sqrt{1-x^2} + \sqrt{1-y^2}$

$x^2 < 1$
 $|x| < 1$
 $-1 < x < 1$

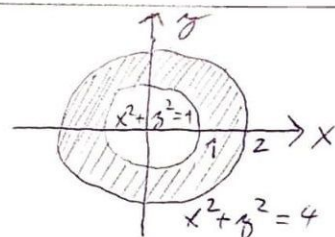
$1-x^2 \geq 0 \wedge 1-y^2 \geq 0$
 $(1-x)(1+x) \geq 0 \wedge (1-y)(1+y) \geq 0$
 $-1 \leq x \leq 1 \wedge -1 \leq y \leq 1$

DÚ $f(x,y) = \sqrt{-\ln x^2} + \sqrt{-\ln y^2}$

② $f(x,y) = \sqrt{(x^2+y^2-1)/(4-x^2-y^2)}$

$x^2+y^2 \geq 1 \wedge x^2+y^2 \leq 4$ nebo $\emptyset$

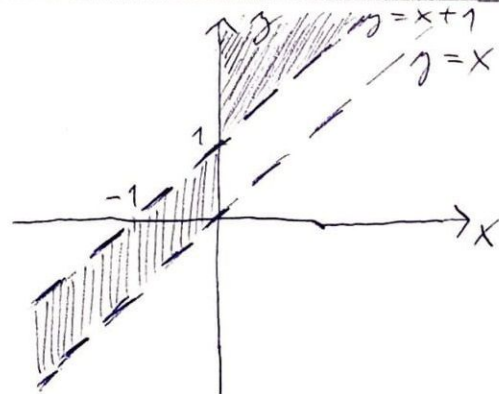
③ $f(x,y) = \ln[x \ln(y-x)]$

$y-x > 0 \wedge x \cdot \ln(y-x) > 0$

$y > x \wedge [x > 0 \wedge y > x+1]$

nebo

$[x < 0 \wedge y < x+1]$

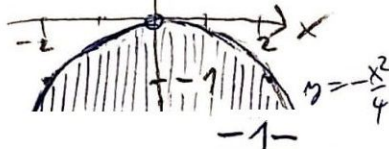
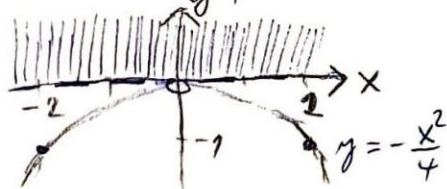

④ $f(x,y) = \sqrt{\frac{x^2}{y} + 4} = \sqrt{\frac{x^2+4y}{y}}$

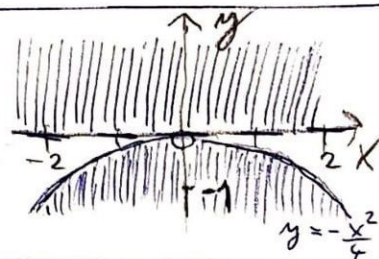
$y > 0$
 $y \geq -\frac{x^2}{4}$

nebo

$y < 0$
 $y \leq -\frac{x^2}{4}$

Celkem:

⑤ DÚ $f(x,y) = \sqrt{27+18y-9y^2-4x^2}$

$\left[\frac{x^2}{9} + \frac{(y-1)^2}{4}\right] \leq 1$

Parciální derivace fce $z(x,y)$

$$z'_x = \frac{\partial z}{\partial x}; \quad z'_y = \frac{\partial z}{\partial y}; \quad z''_{xx} = \frac{\partial^2 z}{\partial x^2}; \quad z''_{yy} = \frac{\partial^2 z}{\partial y^2}; \quad z''_{xy} = \frac{\partial^2 z}{\partial x \partial y}; \quad z''_{yx} = \frac{\partial^2 z}{\partial y \partial x}$$

$(z''_{xy} = z''_{yx})$

Urči všechny derivace fce $f(x,y) = x^y$ až do řádu II.

$$\begin{array}{l|l} f'_x = yx^{y-1} & f''_{xx} = y(y-1) \cdot x^{y-2} \\ f'_y = x^y \cdot \ln x & f''_{yy} = \ln^2 x \cdot x^y \end{array} \quad \left| \quad f''_{xy} = x^{y-1} + yx^{y-1} \ln x = f''_{yx} \right.$$

Derivujte (určete z'_x a z'_y):

• $z = 3xy^2 - 2x + \sqrt{y}$ $\left[z'_x = 3y^2 - 2; \quad z'_y = 6xy + \frac{1}{2\sqrt{y}} \right]$

• $z = \frac{y}{\sqrt{x^2 - y^2}}$ $\left[z'_x = -\frac{xy}{\sqrt{(x^2 - y^2)^3}}; \quad z'_y = \frac{x^2}{\sqrt{(x^2 - y^2)^3}} \right]$

• $z = \ln(xy + \ln y)$ $\left[z'_x = \frac{y}{xy + \ln y}; \quad z'_y = \frac{1}{xy + \ln y} \cdot \left(x + \frac{1}{y}\right) \right]$

• $z = \arcsin \frac{x}{y}$ $\left[z'_x = \frac{1}{\sqrt{1 - (\frac{x}{y})^2}} \cdot \frac{1}{y}; \quad z'_y = \frac{1}{\sqrt{1 - (\frac{x}{y})^2}} \cdot \frac{-x}{y^2} \right]$

• $z = \operatorname{arctg} \frac{x-y}{x+y}$ $\left[z'_x = \frac{y}{x^2 + y^2}; \quad z'_y = -\frac{x}{x^2 + y^2} \right]$

• $z = \ln\left(\operatorname{tg} \frac{x}{y}\right)$ $\left[z'_x = \frac{1}{\operatorname{tg} \frac{x}{y}} \cdot \frac{1}{\cos^2(\frac{x}{y})} \cdot \frac{1}{y}; \quad z'_y = \frac{1}{\operatorname{tg} \frac{x}{y}} \cdot \frac{1}{\cos^2(\frac{x}{y})} \cdot \frac{-x}{y^2} \right]$

• $u(x,y,z) = e^{\sin(z+2xy)}$ a určete pouze $u'_x(2, -1, 4)$

$$\left[u'_x = e^{\sin(z+2xy)} \cdot \cos(z+2xy) \cdot 2y; \quad u'_x(2, -1, 4) = -2 \right]$$

DŮ:

- $z = \operatorname{arctg} \sqrt{xy}$
- $z = (x-y)^2$
- $z = \frac{1}{2} \ln(x^2 + y^2)$

(Derivace až do řádu II.)

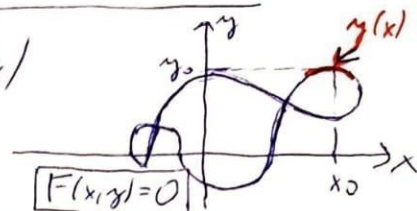
DŮ: Dokažte, že $z = e^{\frac{x}{y^2}}$ vyhovuje rovnici $\boxed{2xz'_x + yz'_y = 0}$

Funkce zadana implicitne - nejprve jedné proměnné

$F(x,y)=0$ zadává v okolí $[x_0, y_0]$ fci $y(x)$

Jak určíme $y'(x_0)$??

(Př) Urči $y'(x)$ fce zadané rovnici
např. v okolí bodu $[1, \pi]$

$$x^2y - \sin(xy) - \pi = 0$$

Bud' derivací rovnice

$$\frac{d}{dx} : 2xy + x^2y' - \cos(xy) \cdot (1y + xy') = 0$$

$$y'(x^2 - x\cos(xy)) = -2xy + y\cos(xy)$$

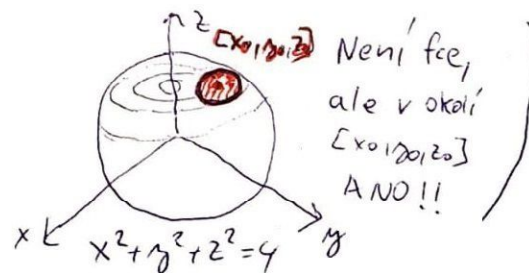
$$y' = - \frac{2xy - y\cos(xy)}{x^2 - x\cos(xy)}$$

Nebo vzorec $y' = - \frac{F'_x}{F'_y}$: $y' = - \frac{2xy - \cos(xy) \cdot y}{x^2 - \cos(xy) \cdot x}$

Funkce zadana implicitne - dvou proměnných

$F(x,y,z)=0$ zadává v okolí $[x_0, y_0, z_0]$ fci $z(x,y)$

(Např. $x^2+y^2+z^2=4$ zadává kulovou plochu.
(Ne vždy (jako tady) lze z rovnice
 $F(x,y,z)=0$ vyjádřit „z“.

Jak určíme z'_x a z'_y takto zadaných fci??

a) Derivace rovnice

b) Pomocí vzorců:

$$z'_x = - \frac{F'_x}{F'_z}$$

$$z'_y = - \frac{F'_y}{F'_z}$$

(Př) Urči z'_x a z'_y fce $z(x,y)$ zadané implicitně rovnici

$$x^2 - \sin y + \cos z - 1 = 0 \text{ a hodnoty } z'_x(1, 0, \frac{\pi}{2}) \text{ a } z'_y(1, 0, \frac{\pi}{2}).$$

a) $\frac{\partial z}{\partial x} : 2x - \sin z \cdot z'_x = 0$

$$z'_x = \frac{2x}{\sin z} \Rightarrow z'_x(1, 0, \frac{\pi}{2}) = 2$$

$\frac{\partial z}{\partial y} : -\cos y - \sin z \cdot z'_y = 0$

$$z'_y = - \frac{\cos y}{\sin z} \Rightarrow z'_y(1, 0, \frac{\pi}{2}) = -1$$

b) Vzorce

$$z'_x = - \frac{2x}{-\sin z}$$

$$z'_y = - \frac{-\cos y}{-\sin z}$$

(P_K) Urči z'_x a z'_y pro $z(x,y)$ zadane implicitně jako
 $\ln(x^2 z - \sin(zy)) = 0$

$$\left. \begin{aligned} f'_x &= \frac{2xz}{x^2 z - \sin(zy)} \\ f'_y &= \frac{-\cos(zy) \cdot z}{x^2 z - \sin(zy)} \\ f'_z &= \frac{x^2 - \cos(zy) \cdot y}{x^2 z - \sin(zy)} \end{aligned} \right\} \begin{aligned} z'_x &= -\frac{2xz}{x^2 - \cos(zy) \cdot y} \\ z'_y &= \frac{\cos(zy) \cdot z}{x^2 - \cos(zy) \cdot y} \end{aligned}$$

Aplikace : Tečná rovina k fci $f(x,y)$ v bodě $T = [x_0, y_0, ?]$:

$$d_T: z - z_0 = f'_x(x_0, y_0) \cdot (x - x_0) + f'_y(x_0, y_0) \cdot (y - y_0)$$

- (P_K) • $f(x,y) = \frac{x^2}{2} - y^2$; $T = [2, -1, ?]$ $[2x + 2y - z - 1 = 0]$
 • $f(x,y) = \sqrt{x^2 + y^2} - xy$; $T = [3, 4, ?]$ $[17x + 11y + 5z - 60 = 0]$
 • $x^3 + y^3 + z^3 + xyz - 6 = 0$; $T = [1, 2, -1]$ $[x + 11y + 5z - 18 = 0]$

Pro implicitně zadanou fci lze nejrychleji určit pomocí vzorce:
 Necht' $F(x,y,z) = 0$ zadává v okolí $T = [x_0, y_0, z_0]$ fci $z(x,y)$. PAK

$$d_T: F'_x(x_0, y_0, z_0)(x - x_0) + F'_y(x_0, y_0, z_0)(y - y_0) + F'_z(x_0, y_0, z_0)(z - z_0) = 0$$

[Čas] Gradient = směr, ve kterém funkce nejrychleji roste.

$$\text{Grad } f(x_0, y_0) = (f'_x(x_0, y_0), f'_y(x_0, y_0))$$

(P_F) Urči :

- $\text{Grad } f(2,3)$ pro $f(x,y) = e^{x-y}$ $[\text{Grad } f(2,3) = (\frac{1}{e}, -\frac{1}{e})]$
 • $\text{Grad } f(1, \frac{\pi}{2})$ pro $f(x,y) = \frac{e^x}{\sin y}$ $[\text{Grad } f(1, \frac{\pi}{2}) = (e, 0)]$